

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ölgårslug
Socken: Dänningelanda Berättat av: Mr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelanda

Uppteckningen rör

Laureodling	sid	1
Täckegille	"	34.

Skriv endast på denna sida!

43 sidor.
(30 ritn)

5729

I

Alfred Magnusson är född i Dämminge-
landa 1863 och har tillbringat hela
sin levnad i denna socken, där
han innehått en gård sedan i
början av 1880-talet. Han har gott
minne. Har ej intresse för eller
tro på övernaturliga ting och lycks
berätta saker och ting just som han
erfarit dem.

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engvall
Härad: Kinnared Adress: Älgshultsby
Socken: Dänningelanda Berättat av: Alfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelanda

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Havsnöding

Magnusson, som är känd som en skicklig jordbrukare och särskilt, skulle man kunna säga, säker havsnödlare, har lämnat följande uppgifter, vilka i huvudsak härröra från hans uppväxtår.

I Dänningelanda odlade man, medan Magnusson var ung ^{nästom} uteslutande havre av egen skörd, och hade hållit på på detta sätt ända före hans tid. Något slag av utländskt eller någon förädlad havre var ej bekant. När man lyckats, att ens

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Marlin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ölghusetby
Socken: Dänningelanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

egen haresort började ge alltför
dålig avkastning och såg "slöten"
ut i kornen, d. v. s. när kornen vor-
de små i förhållande till skalet,
lytte man sig till utsäde av nå-
gon annan bonde, som man tyck-
te hade finare hares. Det kunde
hända, att man lytte med bönder
från en grannsocken, men som nyss
nämndes köptes aldrig vare sig ut-
ländsk eller annan förädlad hare-
sort.

Den hare, som här förskom var
närmast vitkornig eller gulaktig,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ölghults by
Socken: Dämningslanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämningslanda

³
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Säger berättaren. Havren hade små
korn med långt, smalt och spret-
sigt skal med långa korst. Hav-
ren var såmligen lång i halmen,
men ströna varv snävtare än de
nutida kornsorter, varför det lätt
blev liggsäd, utan att havren där-
för var så synnerligen "klak".
Man hade sållan någon direkt be-
räkning på havren, men M. erin-
rar sig, att man någon gång
kallade den för spethavn, vilket
numm korn till användning med
på senare tid, då äldre havre-

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell.
Härad: Almås Adress: Almåsby
Socken: Dämlingsåsa Berättat av: Carlfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämlingsåsa

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sorten började införas, emedan
den i jämförelse med de nyare
sorterna var "spetig" och skulig.
Några andra rumm på hansen kan
han ej rima sig ha hört, förutom
snarhane, vilken odlades i mycket
ringa omfattning, nästan inte alls
annat än försöksvis. I Ålunda hade
han sett litet sådan hane ett år,
när han nyss blivit bonde (början
av 1880-talet) men denna sort
gav mindre anseelse än spet-
hansen, vilken vid jämförelse med
nutida hanesorter gav betydligt

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Himmeråld
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Öljubults by.
Berättat av: Alf. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingelanda

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mindre ankastning än dessa. Han säger, att hauren för var "det mesta skal och räntade dåligt", man lyckte alltså det blev lite i skäppan, när man traskade säden.

Och det var ett okänt begrepp att skaffa utsäde från annat håll än av bönderna på trakten. Förstär man av följande: Ett par bondesöner, som så sent som på 1890-talet voro på arbete vid lantbruk i Småland, ombetalade vid hemkomsten till Dämmingelanda att man i Småland vill de mera välkända

ACC. N:R. 5729
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ölghults lvs
Socken: Dämmingelanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dämmingelanda.

jordbruket börjat skaffa något slags nyare och bättre utsäde, och man sådde ej längre uteslutande av egen skörd. Det var antagligen förädlade utsädesorter man där börjat använda. Efter vad Magnusson har sig bekant, var detta första gången man i Dämmingelanda hört talas om anskaffande av utsäde på detta sätt, och i varje fall beaktades det dessa personer omtalade såsom någon viktig nyhet, som man ägnade en viss uppmärksamhet.

Skriv endast på denna sida!

6
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ölghultslug
Socken: Dämningslanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämningslanda

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Numera finns ingen i socknen,
som odlar av den gamla hausesor-
ten, men så sent som 1920 odlades
den av lantbr. Y. A. Karlsson, V. Ryd,
vilken sedermera lyfte sig till
förädlad utsäde av Magnusson.
Man kunde kunna säga, att de för-
ädlade sorterna togo överhand
under de närmaste åren förut.
Någon rustika lantbrukare, däri-
bland Magnusson, började långt
tidigare att försöka använda för-
ädlad utsäde.

Utrycket lanthausa har M. ej

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engwall
Härad: Kinnared Adress: Ölgårdsby
Socken: Dämmingslanda Berättat av: Alf. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämmingslanda

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kört talas om. Vildhare, som fanns
som ogräs i haren, benämnes på
orten för "knylhare". Purrehare
har han ej hört talas om och vet
ej vad slags ogräs detta kunde
vara, varför bevilgen ej sådant
ogräs förekom här.

Man sådde haren på åkerjör-
den, emedan man förr ej hade
några uppodlade mossar. Man
omväxlade i viss mån med and-
ra sådesslag men detta hindrade
ej, det man sådde haren två
eller tre år i följd på samma

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Sonåland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kimmerdald Adress: Ölghults by
Socken: Dämmingelanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dämmingelanda

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

åker. Mer än tre år kunde man
ej så samma säd i följd å sam-
ma åker, och redan detta ansågs
av bättre jordbrukare för mycket.
Blandsäd förekom i större utsträck-
ning än nu. Man sådde sålunda
havs- och korn tillsammans samt
havs- och vårreys. Detta för att
få bättre bröd.

Man gödslade jorden i den mån
man hade tillgång till naturlig
gödsel, by konstgödsling förekom
givetvis ej. Enligt tid blev det
knappast någon gödsel över till

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Sonåland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålghusets by
Socken: Dämningslanda Berättat av: Olof. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dämningslanda.

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hauvejorden, by gödsen måste i första hand användas till potatisen och de rullenteter, som förekomma samt rågen.

Vid tiden omkring 1880 började man odla mostar och sådde sedan den mesta havren på dessa. Den haur, som skulle bli till "såsäd" (utsäde) såddes emellan tid på åkerjorden, by most-havren har alltid haft den egenskapen, att den blir av sämre kvalitet beträffande kärnan än den haur, som odlats på åkerjord.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
 Härad: Kimmared
 Socken: Dänningelanda
 Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Martin Engnell
 Adress: Älgshultsby
 Berättat av: Alf. Magnusson
 Född år 1863 i Dänningelanda

12
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

För att fortsätta att tala om förhållan-
 sorna på 1860-1870-talet, så skulle
 hauren sås i "niene" och "ållne veke"
 d. v. s. i början av Maj. alltså vid
 den tid, som man nu i allmänhet
 sår hauren. Man måste även så hauren
 i ordan för att kånan skulle bli god.
 Till redskap användes blott "ärjkrak" (är-
 der av trä med häll av järn. Se figur!)
 samt trähvarv. Det var vanligt
 att använda blott dessa primitiva red-
 skap särskilt vid mindre jordbruk, för
 såv man när M. omtalar, att han, då
 han inköpte gården efter sin far även
 köpte

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålgårdsby
Socken: Dänningelanda Berättat av: Alf. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dänningelanda.

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gårdens jordbruksredskap, vilka bestod av endast en älskerok och en trähara, vilka betalades med en och femtio.

Var åkern ådrad på hästen, harvade man direkt på fårorna på längden. Skulle man så göds-la åkern, gjordes detta, sedan harvningen var slutförd. De, som hade vagn och dragare, körde givetvis ut gödseln på åkern, men det var ej alla, som voro i besittning härav. Magnusson omtalar, att hans fader aldrig hade någon vagn under sin

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell.
Härad: Kinnared Adress: Ölgårskyrkan
Socken: Dämmingelanda Berättat av: Alf. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämmingelanda

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bondetid utan bar ut all gödseln
på åkern med en korg. Det är
förelås att märka, att detta jord-
bruk vid denna tid var ganska li-
tet och födde blott ett par tre kor,
och han använde korna som dragare
vid jordbruket. Vid de större eller
medelstora jordbruken körde man
jorden med häst, men det var
många, som hade blott ~~en~~ kor att
köra med, ja man till och med
körde med blott en ko samt hade
en person att draga vedvid kon.
M. berättar, att han, då han var

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
 Härad: Kinnared
 Socken: Dämmingelanda.
 Uppteckningsår: 1938.
 Upptecknat av: Martin Engnell.
 Adress: Allghultshy
 Berättat av: Olfr. Magnusson
 Född år 1863 i Dämmingelanda.

15
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

15 år gammal, såg en torpare harva sin åker med sin enda ko samt sin syster som dragare. Det var den enda gång han såg något sådant.

1/ Sedan man gödslat åken, ådrade man ner gödseln och harvade åter igen ett par slag med träharren sedan man sått såden myllades den ner med harren ett slag, och efter en vecka eller så, när harren börjat gro och ogräset började spira upp, skulle såden "vårläggas", vilket innebär ogräsharvingen

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland

Upptecknat av: Martin Engnell

Härad: Kinnared

Adress: Skoghults by

Socken: Dänningelanda

Berättat av: Cfr. Magnusson

Uppteckningsår: 1938

Född år 1863 i Dänningelanda

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

numera, fastän man då hade blott en sorts harv att tillgå, nämligen träharven. Numera använder man ju i regel särskild harv till ogräs-harvningen. När allt detta var gjort, skulle man "stinka stenarna" på åkern, vilket gick så till att man först med en hacka anlågna-
de all lös jord, som vid körning-
en av jorden förts upp på och
farnat upp sig omkring stenen,
och därefter sojade rent med en
krast, så att inga korn blevo
liggande på stenarna att för-

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kimmeröd Adress: Älgshultshög
Socken: Dänningelanda Berättat av: Alfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelanda

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

spillas. Det ansågs som ett mycket stort slavo att underlåta att "stinka stonarna", och den bonde som gjorde det, var ansedd såsom en dålig jordbrukare, ty om mulden fick ligga kvar och bilda ett tunt täcke grovde haren, som låg där om gullnaden och forade bort, när den var uppkommen. Slutligen vållades åkern med en större eller mindre kulle, som man antingen körde med dragare eller drag för hand, beroende på om det var ett stort eller ett litet jordbruk. /

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Styckhusby
Socken: Därmingelanda Berättat av: Osef. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Därmingelanda

18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Beträffande skörden var man mycket noga med att hauren var väl nogen, innan den avmejades. Tecknet härra var, att åkern skulle lysa gul, och några gröna fläckar fick ej förekomma. Var det så att y hela åkern mognade på en gång t. ex. vid ett skapshyr eller dylikt, men man likväl måste rädda den mognaste hauren från att stå kvar på åkern för länge och falla ur, tog man först den mogna hauren och lät den andra stå och " mogna till".

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland

Upptecknat av: Martin Engnell

Härad: Kinnared

Adress: Ålgårdsby

Socken: Dänningelanda

Berättat av: Alf. Magnusson

Uppteckningsår: 1938.

Född år 1863 i Dänningelanda

19
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När Magnusson var i uppväxt-
åren, hade man börjat använda
liar och mejade av säden med
sådana, men under hans tidigaste
barndom förekom det, att man
skär med skära, och han minns
att han någon gång såg huru det
gick till. Detta var kvinnornas
arbete. Man högg ej av säden i
skårar, så som man gör med
lic utan man högg några tag
med skäran liksom i en rundel,
så att man fick ett lagom stort
fång, vilket sedan bands ihop

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dänningelanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Styglundsby
Berättat av: Olof Magnusson
Född år 1863 i Dänningelanda

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

till en "ore" (kärva). En karl stod för "slipet", d. v. s. slipade skärorna vassa åt kvinnorna. Detta var ett kinkigt arbete, ty huru noga han än var och såkte vara så opartisk som möjligt genom att slipa alla skärorna lika omsorgsfullt, kunde det dock hända, att någon ansåg, att hennes skära var sämre slipad än de övrigas, och då greps hon genast av arund. "Min skära kunde han inte slipa vass nänto, men hennes var ju noga med", lät det.

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland

Upptecknat av: Martin Engnece

Härad: Kinnared

Adress: Cätthultsby

Socken: I Ämmingelanda

Berättat av: Oupr. Magnusson

Uppteckningsår: 1938

Född år 1863 i Ämmingelanda

21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Naturligtvis gick det ej så fort att
snija havren med skära som
med lis, men det gick dock gans-
ka bra. Man skulle silunda skära
12 hävar (en leave = 24 hävar) om
man ville göra anspråk på att
vara duktig.

// Låden ställdes till torke antingen
i "långhävar", såsom man ännu
gör, med tolv hävar i varje
hög, eller också krakade man
låden. Detta var mycket vanligt
på denna tid. Man trädde först
en käve över kraken med axen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729Landskap: SmålandHärad: KimmerdaldSocken: DänningelandaUppteckningsår: 1938Upptecknat av: Martin EngnellAdress: SilghuelsbyBerättat av: Olfr. MagnussonFödd år 1863 i Dänningelanda22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

upplåt och tryckte den ända ned till marken för att hindra de övriga kärvarna att komma i beröring med marken. De övriga hängdes på tvärs över kraken, tills denna blev full med stulben och söder. Det var ej någon regel huru många man skulle sätta på varje krake, utan man hängde på så många som fingo plats (10-12 st.).

På större och medelstora gårdar körde man in säden, men på småställen bar man alltid in den i ladorna. Först lades den i

ACC. N:R.

5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Sölghessky
Socken: Dämmingslanda Berättat av: Mr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämmingslanda.

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

låg på logen. När den sedan skulle läggas in i ladon, "lås" eller "ladas" måste man lägga den mycket noga, dels emedan den då bättre skyddades emot råttor, och dels emedan man måste tillvarata utrymmet mycket väl, då ladugårdarna alltid varit små och trånga. Till laddningen av säden erfordrades tre personer. En skulle stå på logen och kasta upp kärnorna i sädesladan, en skulle vara "mekakraka" d. v. s. laga mat mekarna och kasta dem vidare

ACC. N.R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Martin Engqvist
Adress: Stigshultsby
Berättat av: Olof Magnusson
Född år 1863 i Dämmingelanda.

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den som labade, dämme kräp
på knäna och lade ner en neck
i sänder i ring runt ladet och
packade till varje neck med knä-
na. Åkrarna lades med stubben
ut, vilket man ju fortfarande gör,
fastän arbetet numera ej går så
nagggrant och omständligt tillväga.
Sedan säden härjats in, skulle stubb-
åkrarna renrivas, för att man
skulle tillvarata de stenar, som
föll på marken. Allra sist skulle
man "plocka sten" eller "plocka ax",
om detta behövdes. Sedan

ACC. N:R. 5729
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålgårdsby
Socken: Dänningelunda Berättat av: Ulf Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelunda

Kornaren ha stor benägenhet att fälla till marken, när kornet är fullmoget, bli alltid en mängd av liggande på åkern, och man var förr mycket nogga med att dessa tillvaratogs. Magnusson har ej hört talas om någon sed att kvarlämna en kärve eller några låsa skån på åkern efter skörden.

Efter arbetet med skörden samt hästarbetet med jorden avslutats, vidtog träskningen av påden, vilken förr alltid träskades med slaga. En regel var att all påden skulle

ACC. N:R. 5729

Landskap: Jonåland Upptecknat av: Martin Engqvist
Härad: Wimnevald Adress: Ålgårdssky
Socken: Dämmingelanda Berättat av: Ulfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dämmingelanda

26
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vara slutkräskad till jul, och det
var därför med en viss brådska
man bedrev detta arbete. Man börja-
de kl. 3 om morgnarna och häll
på till skymningen. Denna det
blev dager, lyste man sig med
färvedsbluss, vilka någon pojke
eller gammal gubbe fick ha hand
om och hålla över en blockkenta
eller lunka, så att ej den glöd-
feta kådan drappade ner i helmen.
Man kunde antingen antkräska, trä-
kräska, keträska eller fyrkräska,
beroende på huru många, som

ACC. N.R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Vimmerby Adress: Älgshultsby
Socken: Dänninglanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänninglanda.

fingo plats på logen. Även hus-
modern i gården var ibland med
och träskade några timmar på mor-
gonen, tills hon måste in och
laga "davar" (fukast) åt träsk-
folket. Senare på dagen hade hon
aldrig tid att hjälpa till på logen,
ty hon fick alltid på sin lott att
passa kreaturen under den tid
träskningen pågick.

I själva träskningen gick så till,
att man läste upp kärvarna och
breddade ut dem på laggolvet i "lä-
ger" om sex rader. Var man

Skriv endast på denna sida!

27
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. 5729

Landskap: Sonåland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ölghultslug
Socken: Dänningelanda Berättat av: Celpr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dänningelanda

en eller två att läska, hade man ut blott ett läger utmed ena logkalcken åt gängen. Var man flera än två, lades ut två läger mitt emot varandra, hys man kunde blott vara två att läska på varje läger. Då man var två om varje läger stod man vänd emot varandra, började på en kärra vid ena ändan och fortsatte till alla örnarna läskats. Man slog sig hur som helst utan allt gide systematiskt till. Såunda började man alltid på aben, fortsatte

Skriv endast på denna sida!

28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N.R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Vimmerby
Socken: Dänningelanda
Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ölgårdsby
Berättat av: Mr. Magnusson
Född år 1863, Dänningelanda

29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så över halmen, där man måste
slå betydligt kraftigare för att
alla kornen skulle falla ner, samt
gick slutligen tillbaka över åken
igen och fortsatte så över på en
annan kärr. När hela låget var
traskat på ena sidan vändes kär-
varna, och man fortsatte så och
traskade den andra sidan. Därefter
var säden färdigtraskad, och samt-
liga rårar bundes tillsammans i
en "buka", en stor kärr, till vil-
ken fördrades särskilt långt band,
sammansatt av halmen med en

5729

ACC. N:R.

Landskap: Småland
Härad: Kimmervad
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Ålgårdsly
Berättat av: Alf. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingelanda

knut med även emot narandla.
Genom att all chalmen kuntades
på detta sätt kunde man med
lätthet få plats med den i de
små och långa utrymmen som
man förfogade över.

Glansen användes huvudsakligen
till bröd samt till foder åt häs-
tarna, men även i viss ut-
sträckning till foder åt svinen.
Man odlade ofta korn och havre
sammans, emedan brödet blev
bättre härav än av enbart havre.
Stundom blandade man råg och

Skriv endast på denna sida!

30

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålgårdsby
Socken: Dänningelanda Berättat av: Olfr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelanda

31
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

havre till bröd, vilket blev bättre än bröd av korn och havre, och det allra bästa brödet var det som bakades av enbart råg, men sådant hade man ej råd att äta annat än vid julen. När man skulle baka bröd av havre, brukade man sikta det först eller som man sade "sälla" det för att få bort de grövsta sägorna. Brödet bakades i runda flata kakor med hål i mitten. Sedan de tagits ur ugnen och fått svalna av, ströddes de upp på en stång över

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729
Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engvall
Härad: Kinnevald Adress: Ölgårnäsby
Socken: Dämmingelanda Berättat av: Carl. Magnusson
Uppteckningsår: 1938. Född år 1863 i Dämmingelanda.

spiseln. Glavbrödet var mycket
skört av sig, eller som man sade
"kort", och hade svårt att hålla
ihop, varför det hänt, att ka-
korna sprucko sönder och föll
ner från stängen. Glavbrödet
användes blott i vardagslag. På
söndagarna eller då man hade ka-
las, hade man av det bättre
brödet med tillsats av råg- eller
kornmjöl, och vid vissa högtid-
liga tillfällen såsom vid jul,
var det som nyss nämnts rågbröd,
som användes. I bland sållade

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingslanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Östgötbladsby
Berättat av: Olofr. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingslanda.

33
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

man rågmjöl enbart eller med till-
sats av kornmjöl och bakade "sikte-
brödsbakor" eller "grantalbröd", så-
som en gammal benämnde detta
slag av bröd. Detta var något
sjuksädeses och förekom
blott i några byggar hem. "Sikte-
bröd" brukade man ibland ta
med sig bort som "förming", och
det hände till och med, att den
ängsligt stannande prästen tog med
sig en "siktebrödsbak" när han be-
gav sig till den åtrådda sköna
för att verka riktigt imponerande.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Kinnared Adress: Ålgårdsby
Socken: Dämmingelanda Berättat av: Olof Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dämmingelanda

34
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Täckegille.

Täckegille förekom alltid i Dämmingelanda förr i tiden, när man skulle täcka ladugårdstaken, vilka alltid voro av halv. Dessa gillen förekommo även, när man täckte stugutaken någon mastak gång, men detta var sällsynt. Dessa tak voro ju aflast av torv och arbetet härmed var svårare än med halmtaken, varför man anlidade snickare, som voro vana vid dylikt arbete, härtill. Före laga skiftet i byn på 1850-talet voro täckegillena mycket vanliga, ty då

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Martin Eugnell
Adress: Ålgårdsby
Berättat av: Olfr. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingelanda

35
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bodde alla bönderna nära intill var-
andra framme i byn, och det låg nä-
ra till hands att utföra arbeten
gemensamt. I snare, eller vid den tid
det här är pågå om [1880-talet], före-
kom täckegille men ej så mycket
som tidigare. Ensellertid fick man
tacka om taken mycket ofta, ty
det hände ej sällan, att man, då
fodret började saga slut på värsidan
tog av halmen på taken och förde
upp denna och sedan lade på nytt
tak, när rågen var skördad. Till
takstäckning dnytte endast råghalm,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Jonämland Upptecknat av: Martin Engnell
 Härad: Kimnäs Adress: Vilghultsby
 Socken: Dämmingslanda Berättat av: Mfr. Magnusson
 Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dämmingslanda

36
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

och eftersom den användes även till
 foder, var den mycket efterfrågad.
 Magnusson minns, att han en gång
 köpte råghalm (1880-85) som var av-
 sedd till sakhalv, för 67 öre tio rum-
 öst, vilket motsvarar nära 8 öre kg.

1/ Till fäddgillet måste en del förarbete
 vidtagas. Man måste sålunda ha
 vidfar till att linda fast halmen
 med färdigknäna. Man tog vid-
 jar av björk och gran samt "vred"
 den d. v. s. snodde den runt lik-
 som då en ledad frimmas så att
 de skulle bli anjuka och ej brista, då

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Wimmerud
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Cellgumssby
Berättat av: Mfr. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingelanda

de höjdes. Detta måste göras, medan
vidjorna varo färsk, varefter de
lades i vatten, tills de skulle an-
vändas. Tack de ligga och forka,
bliva de odugliga för sitt ändamål.
Vidjorna beställde man i regel
av någon gubbe, som hade till
hissysla att hugga täckvidjor.
I en i Tott var en forpore, som brukade
åta sig detta arbete, och han
hade oflast vidjor på lager, så att
man när som helst kunde köpa av
honom utan att beställa dem. Priset
kommer M. ej ihåg. Man måste även

Skriv endast på denna sida!

37
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingslanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Vålghullsby
Berättat av: Alf. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingslanda

38
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hugga behörligt antal "säckraffar" d. v. s. långa, smala stänger något grövre än snickraffar, som skulle tjänstgöra till att hålla halmen. Raffarna höggos av långa smala unggranar och sålides flata på ena sidan samt breddades noga.

Till säckgillet, som oftast hölls på hösten, sedan man avslutat det mesta av hästarbetet, bad man ihop på många karlar (10 st. eller så) att arbetet skulle göras med på en dag. Vid arbetet delade man upp sig i lag med två man i

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Kinnared
Socken: Dämmingelanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engne
Adress: Stighultsby
Berättat av: Alf. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingelunda

40
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

varje. Några fingor passa upp med
att låsa upp chalm på taket.
Man började vid takhopsen och
bredde ut chalmen, vilken sedan
fastgjordes genom att raftarna la-
des längs sakarna över chalmen
och bundes fast vid åsarna medelst
vidjarna. För att kunna pressa raf-
sarna hårt mot den underliggande
åsen användes en särskild "hållbake"
(se teckning!), vilken en person
fick lycka med, medan den andre
band fast vidjan. När taket var
fäkt ända upp tillnocken,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5729

Landskap: Sonåland Upptecknat av: Martin Engnell
Härad: Winnevald Adress: Älgshultshy
Socken: Dänningelanda. Berättat av: C. Fr. Magnusson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Dänningelanda

42
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle man allra överst utbreda halv,
som böjdes ned åt båda taksidorna
för att täta upp till. För att denna
ej skulle blåsa bort late man s.k.
"kanger" träsover ryggningen och
sedan åsar träsover dessa längs
takets (se teckning!). När taket var fär-
digställt rufsade man bort alla lösa
stenar och högg slutligen kopsen jämn
med tillhjälp av en yxa och en
brädlapp.

Den kost, som bestods under dagen,
skiljde sig ej mycket från kosten
i vardagslag, förutom det att

ACC. N:R. 5729

Landskap: Småland
Härad: Vimmerby
Socken: Dämmingslanda
Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Martin Engnell
Adress: Våghultsby
Berättat av: Olfr. Magnusson
Född år 1863 i Dämmingslanda

43
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

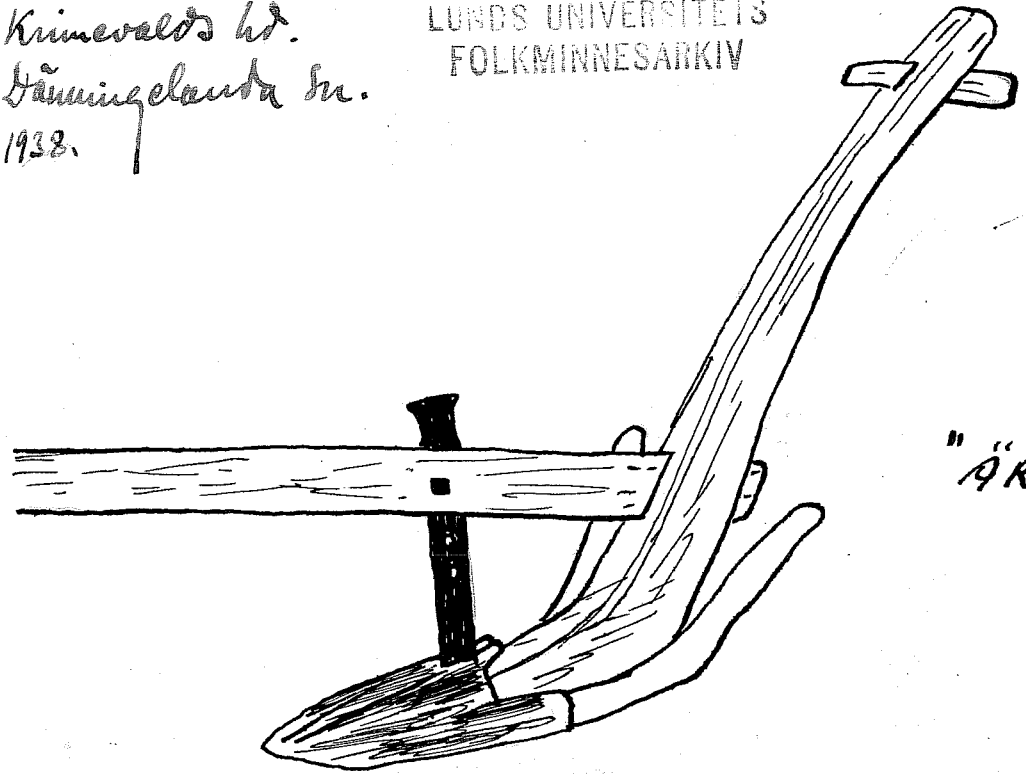
brännvin väntades till varje mål.
På brällen, sedan arbetet avslutats
vidtog det egentliga "kalaset". Först
ljöds kaffe med brännvin, smör-
gås, sylta, korr, fläsk eller annat
säger. Sist fick man risgrynsgröt
eller risgrynspannkaka, vilka voro
ansedda som de finaste rätterna
på den tiden. Några särskilda
måltidsseder lär ej ha förekommit.
Något slags nöjen såsom dans eller
kortspel förekom ej efter ett tack-
gille, utan var och en gick hem till
sitt sedan måltiden var avslutad.

Skriv endast på denna sida!

Småland
Kriimevalds hd.
Dänningelanda Sn.
1938.

5729
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

11.

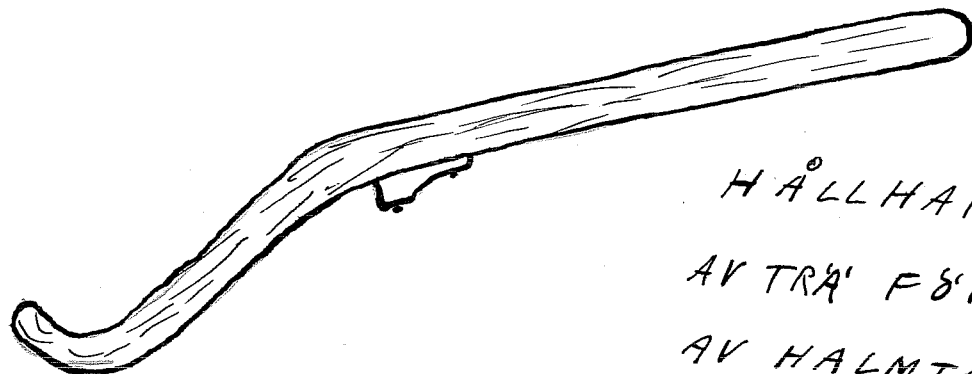

"ÄRJEKROK."

Småland
Kinnervalds län.
Dänningelanda län.
1938.

5729
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

39.

HÅLLHÅKE
AV TRÄ FÖR TÄCKNING
AV HALMTAK.

Småland.
Kinnareds hd.
Båmingselanda sn.
1938.

5729
LUDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"HANGER" TILL HALMTAK.

41.

